

IN MEMORIAM Umro je istaknuti hrvatski slikar i grafički dizajner Alfred Pal (Beč, 1920. - Zagreb, 2010.)

Zlatni mladić hrvatskoga plakata

Hrvatska kultura gubi umjetnika koji je dosegno svjetske vrednote u svom opusu i autora antologijskih plakata koji su se nametali humanističkom porukom

Marina TENŽERA

marina.tenzera@vjesnik.hr

ZAGREB - Tko je na redu – pitao se na glasovitom plakatu Alfreda Pala tužni afrički dječak, izobličena i natečena trbuha, preko kojega je bila upisana puščana meta.

Sa samo jednim znakom (metom) Pal je stvorio nezaoboravan plakat predočivši svu agoniju crnoga kontinenta na kojemu i dan-danas umiru milijuni prekriveni muhama prepušteni humanitarnoj pomoći rijetkih organizacija.

Na vijest o smrti Alfreda Pala (Beč, 1920. - Zagreb 2010.) može se reći da hrvatska kultura gubi čovjeka koji je dosegno svjetske vrednote u svom opusu. Iako tragična životopisa, puna zbjegova, migracija, gubitka obitelji, borbe u partizanima, robijanja na Golome otoku, Pal je bio i ostao humanist i hrvatski domoljub.

Njegovi su plakati apelirali, nametali se vizualnom porukom, upozoravajući na izgublenu savjest pojedinca.

Svečanost grafičkog dizajna

Kada je prije šest godina likovna kritičarka Branka Hlevnjak u zagrebačkoj Galeriji »Milan i Ivo Steiner« Židovske općine u Zagrebu priredila izložbu Palovih plakata, bila je to svečanost grafičkog dizajna.

Izložba nije samo predstavila jedan izvanredan opus, već i nametnula poražavajuću usporedbu s današnjim hrvatskim plakatima. Likovno raskošni radovi, besprije-korno jasne i čiste poruke, a k tomu posve razumljivi (što je postala izgubljena misija suvremenog hrvatskog plakata) – bili su pljuska svim onim mlađim autorima i političarima što su u zadnjih petnaest godina hrvatske ulice pretvorili u smetlišta nerazumljivih, plitkih, sexističkih i prostačkih poruka i likovno potpuno neuspješnih rješenja.

Pal je i u visokim godinama pokazao da je ispred svoga vremena, da je pravi »papa« plakata, okružen priučenim reklamnim stručnjacima i primitivcima s flomasterom u ruci! Pa svi veliki dizajneri danas su u Hrvatskoj »eksczesna« pojava koja iskače golemom snagom iz atmosfere tuposti i primitivizma, prvi naravno Pal.

Exatovske formule

Pal pripada rangu onih dizajnera poput Borisa Bućana, Borisa Ljubičića ili mladih prodornih studija Cuculić, »Numerovaca« ili Brukete i Žinića da spomenemo tek neke, što hrvatskom di-

Humani apeli s plakata: Alfred Pal

SKICA ZA ŽIVOTOPIS

Od Gologa otoka do retrospektivne izložbe

Alfred Pal je osnovnu školu polazio u Krakovu i Beču, a srednju školu završio u Vukovaru. Nakon upisanog studija arhitekture u Beogradu (na koji, međutim, zbog proglašenja Numerus clausus nije primljen), slijedi vrijeme Društva svjetskog rata koje, iako provedeno u bijegu i logorima, označava početke Palova trajnoga zanimanja za grafiku: 1944. - 1945. godine bio je članom ratne redakcije »Vjesnika« ZAVNOH-a, 1945. - 1947. tehnički urednik »Ilustriranog vjesnika« te jedan od osnivača (1945.) i urednika Kerempuha (1947. - 1949.).

Nakon zatočeništva na Golom otoku u razdobljima od 1949. do 1950. te od 1951. do

1954. bavio se poslovima aranžiranja izloga, prevodenjem i grafičkim dizajnom. Kao likovni urednik u Nakladnom zavodu Matice Hrvatske provodi vrijeme od 1970. do 1984., dok od 1985. godine prelazi u slobodnu profesiju. Godine 1964. postaje članom ULUPUH-a. Imao je niz samostalnih i skupnih izložaba, počevši od 1961. godine i izložbe »Stratišta« u Zagrebu u Društvu arhitekata do današnjih dana i izložbe »Ljudsko mjerilo Golog otoka« u istome gradu i prostoru. Godine 2009. priređena mu je u Muzeju za umjetnost i obrt retrospektivna izložba. Na njoj su predstavljena idejna rješenja i realizirani plakati, letci te ovitci i / ili korice knjiga.

Pal je desetljećima dizajnirao naslovnice

Glasovit plakat o Africi

Sučut ministra Biškupića obitelji Pal

ZAGREB - S tugom sam primio vijest o odlasku velika hrvatske likovne umjetnosti, slikara i najistaknutijega hrvatskog grafičkog dizajnera, gospođina Alfreda Pala, piše u brzojavu sučuti ministra kulture Bože Biškupića koju je u četvrtak uputio obitelji Alfreda Pala, u svoje ime i u ime Ministarstva kulture.

Biškupić ističe da se Pal svojim impresivnim stvaralačkim opusom, u kojem se racionalna strogost dizajnera isprepleće s emotivnom žestinom slikarskoga čina, te svojom nazočnošću na javnoj sceni tijekom više od šest desetljeća nametnuo i ostao će nam u trajnom sjećanju kao nezaobilazna referentna pojava likovnoga svijeta.

Vrsnost njegova jedinstvenoga umjetničkoga rada višestruko je prepoznata i nagrađivana, o čemu među ostalim svjedoče i godišnja nagrada »Vladimir Nazor« za grafičko opremanje knjiga te ona za životno djelo, koju je primio prije nekoliko dana. Biškupić dodaje da su Palova djela trajno svjedočanstvo raznolikosti hrvatske likovne scene, na kojoj je njegovo ime upisano velikim originalnim, njemu svojstvenim, slovničkim znakom. [K. R.]

zajnu vraćaju kozmopolitizam. U Palovu umjetničkom opusu svaki je segment bio jednako obrađen. Istom kvalitetom radio je narudžbe za Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu, Hrvatsko narodno kazalište, Dramsko kazalište, Modernu galeriju, Zagrebački salon, Ligu za borbu protiv raka...

Svakomu plakatu je prilazio drugačije. Ako je bila riječ o velikim izložbenim projektima, za plakate je radio najljepše umjetnine što su na zlaćanim (»Paolo Veneziano i njegov krug«, »Umjetnine iz Poreča«, 1966.), tammim (»Restauratorski zavod«, 1965.) ili svijetlim podlogama (»Šesti kongres mariologa«, 1971.) zadobivali snagu znaka, pretvarajući oltar, lik Majke Božje ili kakva sveca u suvremeni plakatni simbol.

S druge strane, nije se ustručavao koristiti asketskim geometrijskim rješenjima gradeći površinu plakata exatovskim formulama (»Suvremena hrvatska umjetnost«, Sarajevo, 1967., »Umjetnost SR Njemačke«, 1968.).

U nemalo je radova elemente svoga slikarskog rukopisa (rastrganih šiljastih bića) ukomponirao u plakat – od plakata za Strindbergov »Mrtvački ples«, rada »Helft Kroatien«, »Logoraša«, »Vukovara 1991.–2001.«, pa sve do zagonetnog »Quo vadis, Europa?«, gdje ticala nekog čudnog letećeg bića nose »trnovu krunu« EU. I tu je proročanski predvidio tjesnace u kojima pliva suvremena Europa.

Bauhausovski duh oblikovnog reda

I fotografiju je vrlo inovativno rabio kao centralni znak plakata od spomenutog crnog dječaka, faraona za predstavu »Aida«, HNK, preko velike ruke koja gasi opušak cigarete na plakatu »Dosta – Liga za borbu protiv raka« i »Nove arhitekture u starim ambijentima na tlu Hrvatske«, 1976., do izvanrednog plakata »60 godina od pogibije Ivana Gorana Kovačića«, gdje je Goranov fotografski lik spojio sa zelenilom šuma.

Ukratko, u svim likovnim i tehničkim mogućnostima, (serigrafija, ofset, kola, letaset, računalno) Pal je postizao »bauhausovski duh oblikovnog reda, čitljivosti i uočljivosti«, kako je zapisala Branka Hlevnjak.

U tom smislu njegovi su radovi antologijski, uključujući mnoge ovitke knjiga, a on sam, uvijek vitalan poput mladića, zauvijek će ostati zlatnim slovima na pijedestalu hrvatske umjetnosti, suvremeniji od mnogih mlada-

Često je Pal za dizajn koristio svoj slikarski rukopis

Pal je autor raskošnih radova, besprije-korno jasne i čiste poruke, a k tomu likovno posve razumljivih

